

ANKARA ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ YAYINLARI

Prof. NİHAT ERİM

DEVLETLERARASI HUKUKU
ve
SİYASİ TARİH
METİNLERİ

Cilt : I

(Osmanlı İmparatorluğu Andlaşmaları)

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ ANKARA

1 9 5 3

AYASTAFANOS MUKADDEMAT-I SULHIYYESİ

(25 sefer 1295 — 5 mart 1878) ¹

(Birinci madde) Devlet-i Aliye ile Karadağ beyrinde alet-tevali zuhura gelen münazeata nihayet virmek için Karadağ hududu zirde muharrer kayd-ı ihtirazi ile merbut harita mucibince berveçh-i âti tashih idilecektir şöyleki Karadağ hududu (Dobrustiça) dağından bed' ile Derseadet Konferansı tarafından gösterilen hat üzerinde (Bilek) den geçerek (Korito) ya kadar mümted olacak ve oradan (Gaçko) ya (Metokya Gaçko) Karadağ'a aid olacaktır ve (Piva) ve (Tara) nehirlerinin nokta-i telâkisine doğru giderek (Drina) nehrinin (Lim) çayı ile mülâki olduğu noktaya kadar şimalen yukarıya çıkacaktır emaretin hudud-i şarkiyyesi dahi (Lim) çayından (Priyepolye) ye kadar giderek (Rostray)dan (Bihor) ve (Rostray) Karadağ'a bırakılacak (Sukaplanina) ya doğru mümted olacaktır hat-tı mezkûr (Rugovo) ve (Plava) ve (Guzineye)'yi içeruye doğru aldıktan sonra (Silib) ve (Paklen) den cibal-i müteselsile boyuna doğru ve (Koprivnik) ve (Babavırh) ve (Borvırh) dağlarının tepelerinden dahi Arnavutluk hududu boyuna giderek (Prokleti) dağının en yüksek tepesine kadar mümted olacak ve bu mahalden dahi (Biskaçik) dağı tepesinden doğruca (İjiceni Hoti) gölüne giderek ve (İjiceni Hoti) ve (İjiceni Kastrati) yi ikiye bölerek İşkodra gölünden geçüb (Boyana) ya müntehi olacak ve (Boyana) nehri ta kökünden ² yani en derin mahallinden denize kadar gidecektir (Nikşiç) ve (Gaçko) ve (İspuje) ve (Podgoriça) ve (Zabliak) ve

¹ Bu vesika hakkında Mecmua-i Muahadat şöyle demektedir (cilt 4, s. 183): "İşbu mukaddemat-ı sulhiye bin sekiz yüz yetmiş sekiz senesi şubat-ı ruminin ondokuzuncu ve mart-ı frenginin beşinci gününde Hariciye Nâzırı Safvet Paşa ve Berlin Sefiri Sadullah Beyefendi hazarati ile Rusya imperatoru canibinden yaver-i harb-i imperatoriden ve ferikandan ve Şura-yı devlet azasından Kont Nikola İgnatyef ve Mösyö Aleksandr Nelidof memuriyetlerine Ayastefanos'da akd ve tanzim ve fi 3 Rebiülevvel sene 95 tarihinde taraf-ı eşref-i şahanedan tasdik buyurulmuşdur".

² Fransızca metinde Talveg yazılıdır.

(Bar)³ Karadağ'da kalacaktır Devlet-i Aliye ile Karadağ emareti tarafından dahi aza bulundurulmak üzere teşekkül edecek bir Avrupa komisyonu harita-i umumiyeye iki memleketin menafi ve emniyet-i mütakabilesince muhik ve lâzım addeleyeceği tadilâtı mahallinde bilicra emaretin hudud-i kat'iyesini tayin eyleyecek ve iki memlekete dahi bu tadilatdan dolayı arazice lüzumu tasdik olunacak bedelleri ita idecektir (Boyana) nehrinin seyrisefayın maddesi daima Devlet-i Aliye ile Karadağ beyninde bir takım ihtilâfata sebebiyet vermiş olduğundan salifüzzikir komisyon bu madde hakkında mahsus bir nizamname kaleme alacaktır.

(İkinci madde) Devlet-i Aliye emaretin istiklâlini katiyen tasdik eyleyecektir alehusus Derseadet'de ve memalik-i mahrusa-i şahanenin lüzum görülecek bazı mahallerinde Karadağ memurlarının bulundurulması ve tarafeyn memalike iltica iden mücriminin iadesi ve memalik-i mahrusa-i şahanede seyahat veya ikamet iden Dağluların hukuk-i milel kavaidince ve Dağlular hakkında mevzu olan usule göre kavanin ve memurin-i saltanat-ı seniyyeye tebeyyet itmesi hususlarında Devleti Aliye ile emaret beyninde cereyan edecek münasebatın şekli ve mahiyeti ilerude Rusya devleti ile Devlet-i Aliye ve Karadağ emareti beyninde bilittifak tayin olunacaktır Devlet-i Aliye ile Karadağ hududunda bulunan ehalinin münasebatına ve hudud-i mezkûre üzerindeki mevaki-i müstahkemeye müteallik mesaili hal ve tesviye için Devlet-i Aliye ile emaret beyninde bir mukavele-name akd olunacaktır ittifak hasıl olamayan maddeler Rusya ve Avusturya devletleri tarafında hakem sıfatile hal olunacaktır Devlet-i Aliye ile Karadağ bundan böyle terki araziye müteallik metalib-i cedide müstesna olarak kendu beyinlerinde bir güne ihtilâf ve münazea zuhr eyler ise ihtilâfat-ı vakiaların fasl ve tesviyesi hususunu Rusya ile Avusturya devletlerine havale edecekler devleteyn-i müşarünileyhima dahi hakem sıfatile müttefik işe bir karar vireceklerdir Karadağ askeri balâda muharrer daire dahilinde olmayan araziye mukaddemat-ı sulhiyenin imzası tarihinden itibaren on gün zarfında tahliye itmeğe mecbur olacaklardır.

³ Fransızca metinde Antivari yazılıdır.

(Üçüncü madde) Sırbistan'ın istiklâli tasdik olunmuşdur hududu merbut harita mucibince (Drina)nın ta kökünden⁴ yani en derin mahallinden başlayarak (Küçük İzvornik)i ve (Zakar)ı Sırbistan'a bırakacak ve (İstoylak) kurbinde (Dezevo) çayının menbana kadar eski hudud boyunca gidecektir ve oradan yeni hudud mezkûr çayın hat-tı ceryanı üzerinden (Raska) nehrine kadar gidüp oradan dahi mezkûr (Raska) nehrinin hat-tı ceryanı üzerinden (Yeni-pazar) a kadar mümted olacaktır (Yeni-pazar) dan ve (Tergovist) karyeleri kurbinden cereyan iden çayın menbana kadar gidecektir (Bosür Planina) canibinden (Ibar) vadisine yürüyüp (Ribanik) köyü civarında mezkûr çaya munsab olan ırmak boyunca gidüp badehu (Ibar) (Sitniça) ve (Lab) çayları ile (Batince) ırmağının hat-tı ceryanı üzerinden bu ırmağın (Grapa-çiça-Planina)da bulunan menbana kadar gidecektir ve oradan (Kriva) ve (Veterniça) sularını tefrik iden tepeler üzerinden ve en kestirme yoldan mezkûr (Veterniça) çayına (Miyovaçka) ırmağında mülâki olacak ve mezkûr (Veterniça) ırmağının yukarusuna çıkup (Movaçka-Planina)yı geçüb (Kalimanci) köyi civarında (Morava)ya doğru tekrar inecektir bu noktadan itibaren (Morava) boyunca (İstaykovçi) karyesi civarında (Vlosina) nehrine kadar inüb mezkûr (Vlosina) ve (Liyoberazda) çayları ile (Kukaviç) ırmağı boyunca çıkarak (Suka-Planina)dan geçüb (Nisave)ye kadar (Vrelo) çayı boyunca giderek ve mezkûr çaydan (Krupaç) köyüne kadar inüb oradan dahi en kestirme yol ile (Karaulbare) nehrinin cihet-i cenub-i şarkiyesinde kadim Sırb hududu ile birleşüb (Tuna)ya bu nehrin boyunca gidecektir (Adakalesi) bittahliye hedm ve tahrib idilecektir Devlet-i Aliye ve Sırb memurlarından mürekkeb bir komisyon bir Rusya komserinin inzımam-ı muavenetile üç ay zârfında hududun harita-i kat'iyyesini mahallerinde tanzim ve (Drina) adalarına müteallik mesaili dahi suret-i kat'iyyede fasl ve tesviye eyleyecektir işbu komisyon Sırbistan ile Bulgaristan beynindeki hududun tahdidile meşgul olduğu zaman hunda bir Bulgar memuru dahi bulundurulacaktır.

(Dördüncü madde) Sırbistan'a ilhak olunacak arazide em-lâki olub da emaretin hududu haricinde ikamet itmek isteyen

⁴ Fransızca metinde Talveg yazılıdır.

müslümanların emlâki başkalarına idare ve iltizam itdirmek üzere uhde-i tasarruflarında kalacaktır azası islâm ve Sırbu'dan mürekkebin olmak ve bir Rusya komiseri dahi bulunmak üzere teşkil olunacak komisyon müslümanların alâkadar oldukları emlâkin muayenesine dair bilcümle mesaili iki sene zarfında kat'iyen ve bilaistinaf hal ideceği gibi emlâki miriye ve mevkufenin suret-i terkini ve bu emlâkce alâkadar olanların menafiine müteallik mesail-i dahi üç sene zarfında tesviye eyleyecektir Devlet-i Aliye ile emaret kendu beyinlerinde cereyan edecek münasebatın şekil ve mahiyetini tayinen doğrudan doğruya bir muahedename akdidinceyedğin memâlik-i şahanede ikamet ve seyahat edecek Sırp tebeası hakkında hukuk-i milel kavaid-i umumiyesi mucibince muamele olunacaktır Sırp askeri balâda muharrer daire dahilinde olmayan araziye mukaddemat-ı sulhiyenin akdi tarihinden itibaren onbeş gün zarfında tahliye itmeğe mecbur olacaktır.

(Beşinci madde) Devlet-i Aliye Romanya'nın istiklâlini tasdik ider Romanya bademâ tarafeyn beyninde kararlaştırılacak tazminata hakkını dermeyan eyleyecektir Devlet-i Aliye ile Romanya beyninde doğrudan doğruya akd-i muahede oluncayedğin Romanya tebeası memâlik-i şahanede Avrupa devletleri tebeasına temin olunan bilcümle hukuka nail olacaktır.

(Altıncı madde) Bulgaristan Devlet-i Aliye'ye vergü virir idaresi hristiyan bir emaret-i mümtaze heyetine vaz olunacaktır Bulgaristan emaretinin hudud-i kat'iyyesi Rumeli'nin Rusya ordusu tarafından tahliyesinden evvel Rusya ve Osmanlı âzasından mürekkebin bir komisyon marifetile tayin ve tahdid olunacaktır bu komisyon tayin-i hudud emrinde hudud-i umumiyeye mahallinde icra olunacak tadilat hususunda esas musalâha mucibince ekseriyet-i ehalinin milliyeti kaidesine dikkat tahtita-ı arazice olan mukteziyata ve oralarda mütemekkin ehalinin menafi-i filiyesine ve amed ve şüdleri iktizasına riayet eyleyecektir Bulgaristan emaretinin vüsati merbut haritada suret-i umumiyede tayin olunmuş olduğundan bu harita tahdid-i kaside esas ittihaz olunacaktır Bulgaristan hududu Sırbistan'ın hudud-i cedidesinden ayrılarak (Karadağ) denilen silsile-i cibaledeğin (Ivranya) kazasının hudud-i garbiyesi boyunca gidecek ve garb tarafına çevrildiğinde (Komanova) ve (Koçana) ve (Kal-

kandelen) kazalarının hudud-i garbiyesi boyunca (Korab) dağına kadar ve oradan (Velezçiça) çayı üzerinden bunun (Kara-dirina) nehrile telâki eylediği noktaya kadar gidecektir (Drina) dan ve badehu (Ohri) kazasının (Lina) dağına doğru olan hudud-i garbiyesinden cenuba doğru yürüyüb (Görice) ve (Istarova) kazalarının (Gramos) dağına kadar giden hudud-i garbiyesi boyunca gidecek ve andan sonra (Kesriye) gölünden (Mogleniça) yani (Karaçaova) çayına varacak ve bu çayın hat-tı ceryanı üzerinde gitdikden ve (Yenice) nin cenub tarafından (Vardar Yenicesi) ni geçtikten sonra (Vardar) mansabından ve (Galiko) dan (Parga) ve (Sarayköy) nam karyelere doğru ve oradan (Beşik) gölünün ortasından (Ştruma) ve (Karasu) çaylarının mansabına gidecek ve sahil-i deryadan (Burugöl)'e ve daha ötede şimal-i garbi istikametince (Rodob) silsile-i cibalinden (Çaltepe) dağına doğru gidecek ve (Karabalkan) dan (Kuruşovo) dağına kadar ve (Eşekkulağı) ve (Çepelyon) ve (Karakolas) ve (Işıklar) dağlarından (Arda) suyuna kadar gidecek ve yine Bulgaristan hududu ve oradan (Çirmen) şehri istikametince tahdid olunarak ve (Edirne) şehrini cenubunda bırakarak (Söğüdü) ve (Karahamza) ve (Arnavudköyü) ve (Akarci) ve (İsterci) köylerinden (Tekederesi) ne ve (Çorlu deresi) boyunca (Lüleburgaz) ın oradan (Sıçandere) tarikile (Sergen) köyüne kadar gidecek ve tepelerden doğruca (Hâkintabya)sına doğru gidüb orada Karadeniz'e müntehi olacaktır ve sahil-i deryadan (Mangalya) kurbinde ayrılıb ve (Tulça) sancağının hudud-i cenubiyesi boyunca gidüb (Rasova) üzerinden Tuna'ya müntehi olacaktır.

(Yedinci madde) Bulgaristan beyi ahali tarafından serbestce intihab ve düvel-i muazzamanın muvafakatile canib-i Devlet-i Aliye'den tasdik kılınacaktır düvel-i muazzama hanedan-ı hükümransı âzasından hiç biri Bulgaristan beyi intihab olunmayacaktır Bulgaristan beyliği münhal olduğu zaman yeni beyin intihabı yine usul ve şerait üzere icra olunacaktır Bulgar muteberanından mürekkeb Filibe veya Tırnova'da tecemmü idecek bir meclis beyin intihabından evvel Rusya devleti komiserinin nezareti tahtında Devlet-i Aliye komiseri huzurunda bin sekizyüz otuz tarihinde Edirne muahedesinden sonra Tuna emaretlerinde vaz olunan emsale tevfikân Bulgar idare-i müstakile nizamnamesini tertib ve tanzim eyleyecektir Bulgar ile İslâm

ve Rum ve Ulah vesaire karışık olan mahallerde intihabatda ve nizamname-i dahilinın emr-i tanziminde ahali-i merkumenin menafi-i hukuku bihakkın nazar-ı itibare alınacaktır Bulgaristan'da usul-i cedidenin vaz ve tesisile bunun icrasına nezaret itmek hususu iki sene müddetle bir Rusya devleti komiserine havale olunacaktır usul-i idare-i cedidenin tesisi tarihinden itibaren bir sene hitamında Rusya devletile Devlet-i Aliye ve Avrupa kabinetoları beyinde ittifak hasıl olduğu takdirde Avrupa kabinetoları indelicab marezzikir Rusya devleti komiseri refakatinde taraflarından dahi bir memur-i mahsus tayin idebileceklerdir.

(Sekizinci madde) Asakir-i şahane artık Bulgaristan'da ikamet itmeyecek ve eski kalelerin cümlesi mesarifi maḥal hukûmeti tarafından tesviye olunmak üzere hedm idilecektir Devlet-i Aliye kendusunin mali olub alafranga kânunusaninin otuzbirinci günü akd olunan mütareke mucibince tahliye edilmiş Tuna kaleleriyle Şumnu ve Varna kalelerinde kalan mühimmat-ı harbiye ve eşya-yı saireyi istediği gibi istinale salahiyeti olacaktır intizam ve emniyet ve asayiş-i mahalliye muhafazaya kâfi olmak üzere mikdarı muahharen Devlet-i Aliye ve Rusya devleti beyinde bilittifak tayin olunacak olan bir millet askeri kâmilen teşkil olununcaya kadar Rusya askeri dahil-i memleketde ikamet ve indelicab komiser muavenet eyleyecektir askerin ikameti için dahi takriben iki sene müddet tayin olunacaktır Rusya ordusu memâlik-i şahaneyi tahliye eyledikten sonra Bulgaristan'da ikame idilecek olan altı piyade fırkası ve iki süvari fırkasından mürekkeb Rusya asakir-i mukimesi elli bin kişiyi mütecaviz olmayacak ve emr-i işleri ve idareleri bulunduğu memlekete aid olacaktır Bulgaristan asakir-i mukimesi Rusya memaliki ile yalnız Romanya'dan değil eğer müddet-i ikametde lâzım gelen deboyları tertib idebilirler ise Karadeniz limanlarından ve Varna ve Burgaz'dan dahi ihtilât eyleyeceklerdir.

(Dokuzuncu madde) Bulgaristan'm muahharen Devlet-i Aliye'nin göstereceği banka vasıtasile Devlet-i Aliye'ye ita eyleyeceği virgü-yi senevinin mikdarı idare-i cedidenin işe başladığı birinci senenin nihayetinde Devlet-i Aliye ile Rusya ve düvel-i saire beyinlerinde bilittifak kararlaştırılacak ve bu virgü dahi emareti teşkil idecek bilcümle memâlikin bir kaç senelik

varidatının had-di mütavassıtı üzerinde vaz ve tayin olunacaktır Bulgaristan Devlet-i Aliye'nin Varna ve Rusçuk demiryol kumpanyasına karşı olan tekâlif ve teahhüdatını yine kendusile Devlet-i Aliye ve mezkûr kumpanya beyinlerinde işi kararlaşdırarak deruhde idecekdir emaretin dahilinden geçen sair demiryollara müteallik mesailin tesviyesi kezâlik Devlet-i Aliye ile Bulgaristan'da teşekkül edecek hükümet ve dahilî demiryol kumpanyaları beyinlerinde bilittifak hasıl olacak karara talik olunacaktır.

(Onuncu madde) Devlet-i Aliye ile emaretin öte tarafında vaki vilâyetlere göndereceği veyahut oralardan celbeyleyeceği asakir ve mühimmat ve zahireyi Bulgaristan'ın tayin olunacak yollarından geçürmeğe hak ve salahiyeti olacaktır fakat ihtiyacat-ı harbiyesini temin ile beraber bu salahiyetin istimalince her gûna müşkilât ve yanlışlıkların men-i zuhuru için şu mukavelenamenin tarih-i tasdikinden üç aya kadar Devlet-i Aliye ile Bulgaristan idaresi beyninde mahsus bir nizamname kaleme alınarak salahiyet-i mezkûrenin şerait-i icrası tayin olunacaktır bunun hükmü yalnız asakir-i muntazame-i Osmaniyeye şamil olub asakir-i gayrı muntazame ile başıbozuklar ve çerkeslerin külliyyen haric tutulacağı mukarrerdir Devlet-i Aliye emaret dahilinden postasını geçürmek ve bir telgraf hattı dahi kullanmak hakkını muhafaza idecek ve şu iki madde dahi balâda muharrer müddet içinde ve yine o suretle tesviye idilecekdir.

(Onbirinci madde) Emlâk sahibi olub da emaretin hududu haricinde ikamet idecek islâm ve sairenin emlâki başkalarına iltizam itdirmek üzere uhde-i tasarruflarında kalacaktır azası islâm ve Bulgar olarak Rusya komiserinin taht-ı nezaretinde ve başlıca mecma-ı nas olan merkezlerde teşkil olunacak komisyonlar islâm ve sairenin alâkadar oldukları emlâkin muayenesine dair bilcümle mesaili iki sene zarfında kat'iyyen ve lâyetegayyer suretde halidecekdir Buna mümasil komisyonlar emlâk-i miriye ve mevkufenin suret-i ferağ ve idare ve istimaline müteallik bilcümle hususatı Devlet-i Aliye'nin hesabına olarak iki sene zarfında kat'iyyen ve layetegayyer tesviyeye memur olacaktır balâda muharrer iki sene müddetin inkızasınadeğin aranılmayan bilcümle emlâk bilmüzayede fûruht olunarak esman-ı hasılası vukuat-ı ahirede musab olan gerek islâm ve gerek hiris-

tiyan eytam ve eramilinin emr ve idare ve iaşesine tahsis olunacaktır.

(Onikinci madde) Tuna üzerinde bulunan kalelerin cümlesi hedm idilecek ve badema bu nehrin sevhilinde mevaki-i müstahkeme ve Romanya ve Sırbistan ve Bulgaristan sularında dahi sefayin-i harbiye bulunamayacaktır şu kadarki mutad olan karakol vapurlarile zabıta-i nehriyeyi muhafazaya ve gümrük işlerinde memur olan ufak gemiler bundan müstesnadır Tuna Muhtelit Komisyonunun hukuk ve vezaif ve imtiyazatı halile ibka olunacaktır.

(Onüçüncü madde) Devlet-i Aliye Sünne Boğazını tekrar açub gerek ahval-i harbiyeden ve gerek Tuna'ca seyr-i sefainin tatilinden dolayı duçar-ı hasar olan eşhasa tazminat ita itmekliği deruhde iderek iki nevi mesarife karşuluk Tuna Komisyonunun kendusına vireceği paradan beşyüzbin frank tahsis idecektir.

(Ondördüncü madde) Dersaadet Konferansının ilk içtimasında Devlet-i Aliye murahhaslarına tebliğ olunan Avrupa teklifatı Devlet-i Aliye ile Rusya ve Avusturya devletleri beyinlerinde bilittifak kararlaştırılacak tadilat ile birlikde derhal Bosna ve Hersek'de icra olunacak ve virgü bekayesi taleb olunmayarak mezkûr vilâyetlerin varidat-ı haziresi bin sekizyüz seksen senesi martı ibtidasına kadar mezheb ve milliyete bakılmayarak vukuat-ı âhireden duçarı felâket olan ahali ile mülteci familyalarına virilecek tazminatın tesviyesine ve memeleketin ihtiyacat-ı mahalliyesine hasr ve tahsis kılınacaktır müddet-i mezkûre inkizasından sonra senevi hükûmet-i seniyeye aid olacak meblâğın mikdarı ilerude Devlet-i Aliye ile Rusya ve Avusturya devletleri beyinde ayruca ve bilittifak tayin idilecektir.

(Onbeşinci madde) Devlet-i Aliye Girid ceziresi ehalişi tarafından dermiyan olunan arzuyu nazarı ehemmiyyete almakla beraber cezire-i mezkûrenin bin sekizyüz altmışsekiz senesi nizamname-i dahilisini müdekkikane icra itmekliği teahhüd ider şu mukavelenamede kenduleriçün bir idare-i mahsusa tayin olunmayan Arnavudluk ve Tırhala ile Rumeli'nin sair yerleriçün dahi ana mümasil ve ihtiyacat-ı mahalliyeye muvafık bir nizamname-i dahilî yapılacaktır ekseri azası yerlü ehalinden mürek-

keb olmak üzere teşkil olunacak mahsus-i komisyonlar her vilâyetde yeni nizamnamenin teferruatını müzakere iderek neticesini Devlet-i Aliye'ye arz eyleyeceklerdir Devlet-i Aliye dahi bunları mevki-i icraya vaz itmezden evvel Rusya devletile bir kere istişare idecektir.

(Onaltıncı madde) Ermenistan'da Rusya askerinin taht-ı istilâsında bulunub Devlet-i Aliye'ye iadesi lâzımgelen mahallerin tahliyesi oralarca devleteynin münasebat-ı hasenesine muzır karışıklıklara mahal virebileceğinden Devlet-i Aliye Ermenilerin mütemekkin olduğu eyâletlerde menafi-i mahalliyenin icab itdiği islâhat ve tensikatı bila ifate-i vakt icra itmekliği ve Ermenilerin Kürdlere ve Çerkeslere karşı emniyetlerini istihsal itmekliği teahhüd ider.

(Onyedinci madde) Devlet-i Aliye vukuat-ı ahirede medhali olan tebeasına kâmilen ve tamamen af-vı umumî ita ider bundan dolayı bapis ve nefy idilen eşhasın cümlesi derhal salıvirilecektir

(Onsekizinci madde) Devlet-i Aliye devleteyni mutavassıteyn komiserlerinin (Kotur) şehrinin tesarrufuna müteallik beyan eyledikleri mütaleayı cidden piş-i nazar-ı itinaya alarak İran hududunun emr-i tahdid-i kat'isini icra itdirmeği teahhüd ider.

(Ondokuzuncu madde) Rusya imparatoru hazretlerinin taleb ve Devlet-i Aliye'nin tediyesini teahhüd eylediği tazminat-ı harbiye ile Rusya'nın uğradığı zayıat atide muharrer hesablardan mürekkebirdir (evvelâ) dokuzyüz milyon ruble (ordunun idaresi mühimmatın nakli ve edevat-ı harbiye siparişi) gibi vukubulan muharebe mesarifine mahsusdur (sâniyen) dörtyüz milyon ruble memleketin sevahil-i cenubiyesine ve ihracat ticaretine ve senayie ve demiryollara ika olunan hasarate mahsusdur (sâlisen) yüz milyon ruble bihasbelistilâ Kafkasya'da idilan zararlara mahsusdur (râbian) on milyon ruble memâlik-i Osmaniyede bulunan Rusya tebeasının ve tesisatının uğradığı zarar ve ziyana mukabildirki cümlesi bir milyar dörtyüz on milyon ruble ider Rusya imparatoru Devlet-i Aliye'nin müşkilât-ı maliyesini piş-i nazarı dikkate alarak ve arzu-yı cenab-ı padişahiye imtisal eyleyerek yukarıki fıkrada münderic mebalığın kısm-ı azamını âtide muharrer arazinin terki suretile tesviyeye muvafakat eyler (evvelâ) (Tulcu) sancağı yani (Kili) ve (Sünne) ve (Mahmudiye)

ve (İsakçı) ve (Tulçu) ve (Maçın) ve (Babadâğı) ve (Hırsova) ve (Köstence) ve (Mecidiye), kazalarile (Delta adaları) ve (Yılanadası) terk olunacaktır Rusya devleti bu ülkeyi ve (Delta adalarını) kendi memleketine ilhak arzusunda bulunmadığı cihetle bunları Besarabya kıt'asının kendisinden bin sekizyüz elli altı muahedesile ifraz idilen ve cenub tarafından (Kili) kanalının ta kökü yani en derin yeri ve (Eski İstanbul) mansabile mahdud bulunan parçasile mübadele eylemek selâhiyetini muhafaza ider suların taksimi ve saydgâhlar meselesi Rusyalu ve Romanyalu âzadan mürekkeb bir komisyon marifetile musaleha muahedenamesinin tasdiki tarihinden itibaren bir sene zarfında tesviye olunacaktır (sâniyen) (Ardahan) ve (Kars) ve (Batum) ve (Bayezid) ile (Soğanlı) ya kadar olan yerler terk idilecektir umumiyet itibarile hat-tı hudud Karadeniz sahilinden ayrılarak (Hopa) çayı ile (Çoruh) çayını tefrik iden dağların tepesinden ve (Artvin) şehrinin cihet-i cenubiyesinden silsile-i cibalden geçerek (Alat) ve (Beşacet) karyeleri kurbinde vaki (Çoruh) çayına kadar gidecek ve badehu (Dervenigeki) ve (Horçezor) ve (Piçkindağ) nam cebellerin tepelerinden ve (Tortum) ve (Çoruh) nam çayların mansablarını tefrik iden en yüksek tepeden ve (Yayla) (Vihin) kurbindeki tepelerden geçerek (Tortum) çayı üzerinde vaki (Vihin-Kilisa) nam karyeye müntehi olacaktır ve oradan (Sivridağ) cibal-i müteselsilesinden (Nariman) köyünün cihet-i cenubiyesinden geçerek (Sivridağ) nam geçide kadar gidecektir badehu cenub-ı şarki cihetine çevrilerek (Zivin) e gidecek ve oradan (Zivin) den (Ardost) ve (Horasan) köylerine giden tarikin garb tarafına geçerek (Giliçman) köyüne kadar (Soğanlı) dağının cenub tarafına meylidecek ve badehu (Şaryan) dağının tepesinden geçüb (Murad çayı) geçidindeki (Hamur) nam mevkiin cihet-i cenubiyesine on verst kalarak vasıl olacaktır badehu (Allah) dağının tepesinden ve (Hori) ve (Tendürek) tepelerinden (Bayezid) vadisinin cihet-i cenubiyesinden geçerek (Kazhgöl) ün cihet-i cenubiyesinden (Eski İran) hududuna iltisak eyleyecektir Rusya memâlikine ilhak ve merbut haritada işaret olunan arazinin hudud-i kat'iyyesi Rusyalu ve Osmanlı âzadan mürekkeb bir komisyon marifetile tayin olunacaktır bu komisyon ifa-yı umur-i memuresinde gerek vaziyet-i mevkiiyesine ve gerek hüsn-i idareye müteallik mülâhazata ve memleketin istirahatini temine salih şeraite riayet eyleyecektir.

(Sâlisen) Birinci ve ikinci fıkralarda zikrolunan mahaller Rusya'ya bir milyar yüz milyon ruble mukabilinde terkidilecektir ve memalik-i Osmaniyedeki Rusya tebea ve tesisatına tahsis idilen on milyon ruble müstesna olduğu halde tazminatdan kusur kalan üçyüz milyon rublenin suret-i tediyesi ve gösterilecek teminatı Devlet-i Aliye ile Rusya devleti beyninde bilittifak tanzim olunacaktır.

(Râbian) Memalik-i şahanedeki Rusya tebea ve tesisatına mahsus talep olunan on milyon ruble tazminat alâkadaran tarafından vukubulacak istidalar Dersaadet'deki Rusya sefaretini tarafından tedkik olunarak Bâb-ı Âliye havale edildikçe tediyeye olacaktır.

(Yirminci madde) Devlet-i Aliye Rusya tebeasının bir kaç senedenberi muallakda kalan bilcümle dâvalarını dostane fasl ve tesviye itmek ve kendilerine indelicab tazminat-ı lazime ita ve haklarında virilen ilâmat-ı bilatehir icra itdirmek üzere tedabiri müessire ittihaz eyleyecektir.

(Yirmibirinci madde) Rusya'ya terk olunan mahaller ahalisi başka mahalle gidüb ikamet itmek isterler ise emlaklerini satub çekilmekte serbest ve muhtar olacaklardır ve bu babda kendilerine işbu mukavelenamenin tasdiki tarihinden itibaren üç sene mühlet virilmiştir mühlet-i mezkûrenin inkizasında emlaklerini satub memleketden çıkmamış olanlar Rusya tebeiyetinde kalacaklardır miriye aid olan emlak-i gayr-ı menkule veyahud mahal-i mezkûre haricinde kâin miran-ı mahsusa ve emlak-i mevkufe dahi azası islâm ve rusyaludan mürekkeb teşkil olunacak bir komisyon marifetile kararlaştırılacağı vechile kezâlik üç sene müddet zarfında furuht olunacaktır bu komisyon Rusya'ya terk olunubda elyevm Rusya askeri elinde olmiyan kale ve şehir ve saire mahallerde bulunan edevat-ı harbiye ile mühimmat ve devlete aid zahire ve eşya-yı sairenin hükûmet-i seniye canibinden ne suretle kaldırılacağını dahi tayin eyleyecektir.

(Yirmi ikinci madde) Rumeli ve Anadolu'da ikamet veya seyahat iden rusyalu züvvar ve rühban milel-i saireye mensub papazların nail oldukları aynı hukuk ve muafiyat ve imtiyazatdan müstefid olacaklardır Derseadet Rusya sefaretiler

memalik-i şahanede bulunan Rusya konsolosları züvvar ve rühban-ı merkume ile kendulerinin mahal-i mübareke ve sairede kâin müstemlekâtını ve tesisat-ı ruhaniye ve hayriyelerini resmen himaye itmek hak ve selahiyetini haiz olacaklardır anasıl Rusyalı olub (Aynaroz) da ikamet iden rahiblere müstemlikât ve muafiyat-ı kadimeleri iade olunacak ve kendulerine aid olan üç manastır ile müştemilâtında Ayranoz'daki sair tesisat-ı ruhaniye ve manastırlara temin olunan hukuk ve imtiyazatdan kemafissabık müstefid olacaklardır.

(Yirmüçüncü madde) Memalik-i şahanede Rusya tebeasının ticaret ve hukuk-i deaviye ve hal ve mevkilerine dair tarafeyn-i müteahideyn beyninde mukaddema akd olunub muharebeden dolayı fesh ve ilga idilmiş olan bilcümle muahedat ve mukavelat ve teahhüdât işbu mukavelename ile nakzidilen ahkâmı müstesna olmak üzere yine mevki-i icraya vaz olunacaktır devleteyn-i müteahideyn bilcümle teahhüdât ve münasebat-ı ticariyelerince ve sairece ilân-ı harden evvel yekdiğerine karşı buldukları hale rucu ideceklerdir.

(Yirmi dördüncü madde) Kale-i Sultaniye ile Halic-i Dersadet hal-i sefer ve hazarde Rusya limanlarından gelen veyahud Rusya limanlarına giden bitaraf devletler sefayin-i ticariyesine açık kalacaktır binaenaleyh Devlet-i Aliye bin sekizyüz elli altı senesi nisanın onaltısında Paris'de imza olunan beyannamenin ahkâmı hilâfına olarak badema Karadeniz ve Azak denizi limanları önünde itibarî bir abluka vazetmemegi teahhüd ider.

(Yirmibeşinci madde) Rusya ordusu zat-ı şevketsemat hazret-i padişahi ile Rusya imparatoru beyninde musaleha-i kat'iyenin akdi tarihinden itibaren üç mah zarfında Bulgaristan müstesna olmak üzere Rumeli kıt'asını kâmilen tahliye eyleyecektir vakit kazanmak ve Rus askeri müddet-i medide memalik-i şahane ve Romanya'da kalmamak için askerinin bir mikdarı Rusya vapurlarına veyahud isticar olunacak diğer vapurlara irkâben nakl olunmak üzere Karadeniz ve Marmara denizi limanlarına gönderilebilecektir Anadolu kıt'ası ise musaleha-i kat'iyenin akdi tarihinden itibaren altı mah müddet zarfında tahliye olunacak ve Rus askeri Kafkasya ve Kırım tarikile avdet itmek üzere Tırabzon'dan vapura binmeye mezun olacaktır tasdiknamelerin teatisini müteakib emr-i tahliyeye mübaderet olunmak lâzım gelecektir.

(Yirmi altıncı madde) İşbu mukavelename mucibince Devlet-i Aliye'ye terk olunacak mahallerde Rusya askeri ikamet itdiği müddetce emr-i idare oraların istilâsındanberu ne halde ise yine o halde kalacak ve Rusya askeri kâmilen çekilinceye kadar Bâb-ı Âli idareye aslâ müdahale itmeyecektir Devlet-i Aliye'ye iade olunacak mahallare asakir-i şahanenin duhuli Devlet-i Aliye'nin icray-ı hükûmete mubaşereti ancak her bir memleket ve kale Rusya askeri tarafından tahliye olunduktan ve kumandan keyfiyeti Devlet-i Aliye'nin bunun için tayin ideceği zabite haber virdikden sonra vukubulacaktır.

(Yirmiyedinci madde) Devlet-i Aliye esna-yı muharebede Rusya ordusile münasebatından dolayı müttehem bulunan tebeası hakkında hiç bir suretle mücazat itmemek ve itdirmemekliği teahhüd ider Rusya askerinin arkasından familyaları ile beraber terk-i vatan itmek isteyecek bazı kimselerin azimetine memurin-i Devlet-i Aliye tarafından muhalefet olunmayacaktır.

(Yirmi sekizinci madde) Mukaddemat-ı sulhiyenin tasdikini müteakib üsera-yı harbiye tarafeynden nasb ve tayin olunarak Hocabey ve Sivastopol'a azimet idecek memurin-i mahsusa marifeti ile karşılıklı iade olunacaktır Devlet-i Aliye kendüsüne teslim olunacak üsera-yı harbiyenin mesarifini memurin-i mumaileyhim tarafından tayin olunacak hesab mucibince alettesavi on sekiz taksit ile atlı sene zarfında tesviye idecektir Devlet-i Aliye ile Memleketeyn ve Sırb ve Karadağ beyninde üsera-yı harbiyenin iadesi yine esas üzre icra olunacak ve fakat Devlet-i Aliye'nin iade ideceği useranın mikdarından ledelhesab tenzil kılacaktır.

(Yirmi dokuzuncu madde) İşbu mukavelename zat-ı şevketsemat hazret-i padişahî ve haşmetlû Rusya imparatoru tarafından tasdik olunacak ve tasdiknameleri on beş gün zarfında ve mümkün olur ise daha evvel Petersburg'da teati olunacak ve işbu mukavelenamenin havi olduğu şerait musalih muahedatında müstamel olan suver-i resmîyeye ne vakit ve nerede idhal olunacağı dahi orada kararlaştırılacaktır ancak şurası mukarrerdir ki tarafeyn-i müteahideyn işbu mukavelenamenin tasdik olunduğu zemandan itibaren kendularını resmen mukayyed ve mükellef ad iderler tasdikanılmekal tarafeyn murahhasleri

işbu mukavelenameyi imza ve temhir itmişlerdir işbu sened bin sekizyüz yetmişsekiz senesi şubatının ondokuzuncu ve martı efrencinin üçüncü¹ günü Ayastefanos'da tanzim olunmuşdur bugün yani bin sekizyüz yetmişsekiz senesi şubatının ondokuzuncu ve martı efrencinin üçüncü² günü imza olunan mukaddemat-ı sulhiye mukavelenamesinin onbirinci maddesinde unudılan ve madde-i mezkûrenin cüz-i mütemmimi olan fıkradır Bulgaristan emareti ehalisinden olubda memalik-i mahrusenin sair cihetlerinde seyahat ve ikamet idecek olanlar kavanin ve memurin-i saltanat-ı seniyeeye tabi olacaklardır zat-ı hazret-i padişahî ile haşmetlû Rusya imparatoru hazretlerinin murahhasları bulunan muharririni imza bugün yani bin sekizyüz yetmiş sekiz senesi şubat-ı ruminin ondokuzu ve mart-ı frenginin beşi tarihinde saat beşi çeyrek geçerek Ayastefanos'da esaletlû kont İgnatyef cenablarının ikametgâhlarında bittecemmu iki nüsha üzere tanzim olunan mukaddemat-ı sulhiye mazbataları kıraat ve tatbik ide rek zirine imzalarını vaz ve armalarını havi mühür ile temhir itmişlerdir tasdikanılmekal işbu protokol iki nüsha-i asliye olarak tanzim ve imza olunmuşdur.

¹ ve ². Martın beşinci günü imzalandığı halde yanlışlıkla üçüncü günü diye yazıldığı anlaşılmaktadır.